

Fuglevennen

Høst 2015

- Små vadefugler
- Fugleforing i fryseboksen
- Spurveugle som kassehekker



Farger i grått

Denne fuglen får du neppe oppleve som gjest på ditt eget fuglebrett. Men reiser du til Nord-Amerika har du gode sjanser til å se denne fargesterke fuglen. Rødkardinalen er en vanlig finkefugl som ofte kommer på besøk på fuglebrett i USA. I dette Fuglevennheftet kan du møte noen av fuglene som gjester fuglebrettene i Canada og USA. Noen er svært fargerike, andre er nesten identiske med arter vi ser her hjemme. Felles er at de sprer glede og opplevelser for mennesker på begge kontinenter.



Foto: Roar Solheim.

En vanskelig sommer



Foto: Roar Solheim

Mens mange meiser hadde problemer, så det ut til at fluesnapperne klarte seg bedre.

Forsommeren 2015 ble både regnfull og kald i store deler av landet. Det ble i tøffeste laget for mange fugler, som var i gang med egglegging og foring av unger. Som det går fram av bladet fikk vi i Fuglevennen mange bekymringsmeldinger fra lesere som fant døde meiseunger i kassene. I fjellet lå snøen lenge, og dette sammen med lav temperatur gjorde at mange fugler mislyktes med hekkingen. Fra Valdres fikk vi høre at tranene på fjellmyrene hadde gitt opp hekkingene, trukket ned i bygda og beitet på jordene der. Lite smånagere i Sør-Norge førte til at svært få perleugler og spurveugler hekket i fuglekasser.

Til tross for disse litt pessimistiske opplevelsene er det også positive meldinger. Mange lesere kunne melde at meisene startet et kull nr to som de lyktes bra med. Svarthvitfluesnapperne ser ut til å ha hatt en bedre hekkesesong enn meisene, kanskje fordi de startet noe senere. Flere av traneparene i Valdres startet på ny, og på ettersommeren har hyttefolk og stølseiere sett store tranear. Selv om det var lite

smånagere over det meste av Sør-Norge, fantes det små "lommer" med mus hvor ugler kunne hekke. I de nordligste fylkene ble det et svært bra gnagerår, med mange hekkinger av jordugle, haukugle og fjellvåk. Også snøugler hekket i Norge denne sommeren. Til sammen ble det funnet omkring 55 reir eller hekkforsøk i Norge, Sverige og Finland, omtrent samme nivå som i 2011.

Det er spennende å følge med på svingningene i naturen, og det er viktigere enn noen gang med kunnskap om dette. Alle fuglevenner kan følge med på utviklingen og varsle når naturmiljøer står i fare for å bli ødelagt. Vi kan også legge til rette for fuglene i nærmiljøet vårt. Fugleforing om vinteren kan bety mye for mange fugler. Vi kan lage en «fuglevennlig» hage og sette opp kasser til de hullrugende fuglene.

For den som har laget og satt opp mange kasser for små hullrugere, kan det være en spennende utfordring å forsøke seg på noen mer krevende kassehekkere. Spurveugla er en slik art, som krever spesialkasser. Desto større er tilfredsheten hvis du klarer å få den som kassehekker.

Det kan være en utfordring å skille de små vadefuglene fra hverandre, derfor har disse fuglene fått stor spalteplass i dette nummeret.

Årets hagefugltelling er lagt til siste helg i januar. Denne tellingen gir et godt bilde av hvordan de ulike artenes bestander utvikler seg fra år til år. Derfor håper vi at så mange som mulig vil være med å telle også denne vinteren.

Roar og Trond

Innhold

	Side
Farger i grått	2-3
En vanskelig sommer	4
Hjelp oss å telle fugler	5
Jeg lurar på...	6-7
De vanskelige småvaderne	8-15
Spurveugle som kassehekker	16-17
Slik lager du en spurveuglekasse	18
Spurveugla lagrer mat	19
Fugleforing i fryseboksen	20-23
Fugler og sneglegift	24
Slik reduserer du søl fra forautomat	25
En vanskelig sommer	26
Tragedie i meisekassa	27
Fiskemåkeungen Ragnvald	28-29
Fiskemåker på hustak	30
Hjelp til tårnseilerunger	31
Naturopplevelser	32-33
NOFs aktivitetskalender	36-39

Fuglevennen

kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten.

Fuglevennen er en del av medlemskapet i Norsk Ornitologisk Forening (NOF).

Medlemskap kan tegnes via hjemmesiden

www.fuglevennen.no

eller ved å ringe 73 84 16 40.

Redaksjon:

* Roar Solheim (ansvarlig redaktør)

Agder naturmuseum og botaniske hager
r-solhe3@online.no

* Trond Vidar Vedum

Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning

* Magne Myklebust, NOF

* Morten Ree, NOF

* Otto Frengen, Trondheim

Bildebearbeiding, layout og uttegning:

Roar Solheim

Forside: Steinvender.

Bakside: Dverglo.

Fotografier: Morten Kersbergen.

Fuglevennen 2015 årg. 12 nr. 2
ISSN 1504-0623



Samarbeidspartnere



Agder naturmuseum og
botaniske hage

www.naturmuseum.no



Høgskolen i Hedmark

www.hihm.no



Nettverk for miljølære

www.miljolare.no

Fuglevennen på nett

På nettsiden Fuglevennen.no finner du de tidligere utgavene av Fuglevennbladene. Der finner du masse nyttige tips, og kanskje svar på noen av spørsmålene dine.

Hjelp oss å telle fugler!



*Kanskje kan du få
den vakre stillitsen
som hagegjest i vinter!*

Foto: Røyr Solheim.

NOF oppfordrer alle medlemmer til å bli med på den årlige dugnaden med å telle våre hagefugler. Det er Hagefugltellingen, som hvert år foregår siste helga i januar. Sett ring rundt datoene 30.-31. januar 2016. I januar 2015 ble det talt 333 928 fugler på 6 390 foringsplasser. Vi regner med at ca. 16 000 var involvert i tellingen, da dette ofte er en begivenhet som hele familien deltar på.

Tellingen foregår ved at dere noterer det høyeste antall av hver fugleart som dere ser rundt foringsplassen og i hagen den aktuelle helgen. Ofte kan det være vanskelig å telle disse viltre fuglene, men er dere i tvil om antallet kan det gjøres et fornuftig anslag. De er ofte flere enn du tror! Rapporteringen skjer via vår nettside www.fuglevennen.no. Infor-

masjon om Hagefugltellingen vil bli lagt ut i god tid før tellingen. Vi holder tellingen åpen en uke før og en uke etter den aktuelle helgen slik at dere som er forhindret fra å delta kan telle helgen før eller etter, eventuelt midt i uka.

I år blir det veldig spennende å se hvordan den dårlige sommeren i store deler av landet vil virke inn på antall fugler på foringsplassene. Svært mange fugleunger døde i sommer på grunn av mangel på larver og insekter. Selv de voksne fuglene fikk nok med å overleve. Lista Fuglestasjon som driver telling av fugler på trekk, melder nå i høst om det dårligste resultat de noensinne har opplevd på de 25 årene de har drevet med standardiserte tellinger.

Lykke til med Hagefugltellingen!

Albino skjæreunge



Foto: Rona Solheim.

Vi har hatt et skjærerede i ei furu 20 meter fra huset i en årrekke. Det har etter hvert fått en høyde på flere etasjer. En dag i sommer skulle jeg klippe plenen, og startet fra utsiden der furua står. Jeg fikk øye på den hvite fuglen, stoppet plenklipperen og løp for å hente fotoapparatet i en fart. Jeg var jo redd for at den skulle ta til vingene. Den satt helt i ro, og jeg fikk noen bilder på litt avstand. Jeg kom nærmere og nærmere, og tok bilder tett opp mot fuglen uten at den reagerte noe særlig. Til slutt tok jeg den opp i hånden, og det var først da jeg ble sikker på hva slags fugl det var da den skrek som en skjære. Jeg er i tvil om den hadde

fullt syn i og med at den reagerte først ved berøring. Den holdt seg under furua hele dagen, men var borte neste dag. Den var selvfølgelig et lett bytte for mange. Det var heller ingen reaksjon fra foreldrene sånn som det oftest er når ungene flyr ut eller er i fare. Er det en helt naturlig ting for foreldrene å avskrive individer som er unormale?

Hilsen Ola Fjelltn

Dette er en ekte albino, fordi den har røde øyne uten pigmenter. Fugler kan faktisk oppgi unger som virker unormale eller syke, men ikke godt å si om det skjedde i dette tilfellet.

Mistet tranene ungene sine?

Vi har i nesten hele sommer hatt et tranepar beitende på de nærmeste engene og beitemarkene i Dalsland i Sverige. Disse tranene roper mye, så det er lett å følge med om de er her eller ikke. Dette pågikk daglig i mange uker de første ukene av august, men de ropte en god del av juli også. Men hvor er ungene? Er de



Jeg lurer på...

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller om fuglenes liv, så kan du ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Du kan også gå inn på *Spør en ornitolog* på våre hjemmesider www.fuglevennen.no.

Når et spørsmål og svar fra nettsidene kan være av interesse for Fuglevennens lesere, kan det bli gjengitt her i bladet.

“hjemme alene”? Det står i min fuglebok at de ikke er flyvedyktige (og dermed vel sårbare) før etter 65-70 dager, og det er alltid bare de to fuglene å se. I vår så jeg også at de to tranene parret seg på et av jordene her. Kan det være at hekkingen har mislykkes på et eller annet vis? Ville ikke ungene ellers følge foreldrene? Er den høylytte adferden og livet her “ute blant folk” normalt på denne tiden av sommeren? I boken betegnes tranen som en “sky ødemarksfugl” i hekketiden, og at den bare opptrer på åkre under trekket.

Sidsel Smith-Meyer

Det kan nok hende at hekkingen har gått galt for disse tranene. Mange fuglearter har hatt problemer med hekkingen i sommer, på grunn av en uvanlig kald, sen og fuktig vår. Tranene har begynt å bruke kulturlandskap som hekkeområder, og denne adferden sprer seg kulturelt blant fuglene, dvs at avkommet lærer denne typen landskap å kjenne via sine foreldre. Derfor kan det hende at disse tranene har forsøkt å hekke der du har sett dem. Tranene gir ofte mye lyd fra seg, enten for å signalisere til nabopar, men også som kommunikasjon mellom de to voksne i paret.

Vil fuglene ha fargerike fuglekasser?

Hei,

Jeg er frilansjournalist og skal tilby nrk.no en liten og forhåpentligvis informativ og artig artikkel om fuglekasser. Vil fuglene ha fargerike kasser? Hvordan reagerer fugler på fargerike kasser? Vil de hekke i dem? Er det noen fuglearter som tolererer sterke farger på kassene mer enn andre? Er det mulig å få flere par fugler til å hekke i kasser som henger så nært som på det vedlagte bildet?



ner har satt opp, hekker det stør. Men den kassen går jo i ett med det grønne huset.

*Vennlig hilsen
Jon Olav Larsen*

Jeg har intervjuet en bonde her i Lofoten som i fjor sommer satte opp de fem fargerike kassene. Det var for sent på året til å få fugler i dem da, og han vet ikke om noen fugler har inspisert dem i år. I den grønne stærkassen, som en jeg kjen-

Det er flere som tidligere har spurt om farger på fuglekasser, men her mangler vi rett og slett skikkelige forsøk. De fleste pleier å beise eller male fuglekasser i nøytrale naturfarger (brunt, grått eller jord- og barklike farger), så her er det rom for noen gode eksperimenter.

Heter det stand- eller stamfugl?

Hei!

Jeg jobber i skolen og skjønte ingenting da en av mine kollegaer snakket om "stamfugler", dvs uttalt med M. Jeg har aldri hørt noe annet enn "standfugl". Han refererte til nettet, og mente begge deler var riktig. Har du noen formening om disse to betegnelse? "Stand" betyr jo ganske enkelt å stå eller bli værende, men hva slags ord skulle "stam" være? Håper på svar.

Eivind

Dette er to forskjellige begreper, og begge har en mening. Standfugler er de artene som ikke trekker, men som "holder stand" mot vinteren. Stamfugler er de som danner grunnlaget for en bestand, dvs "stamsfedrene", de utgjør "stammen" i bestanden.

Forer fuglene andre arter?



Det er veldig moro å følge med fuglene i hagen! Jeg observerte en dag at grønnsisiken tiggert mat (og fikk det) av både grønnsisiken og kjernebiteren. Noen fuglearter er sikkert mer vennlige med hverandre enn andre. Spørsmålet mitt er om en fugleart kan overta ansvaret for en annen arts unger hvis foreldrene har forlatt dem?

Hilde



Du har gjort en interessant observasjon med flotte dokumentasjonsbilder! Mange fugleunger har kraftige farger i gapet, noe som stimulerer de voksne til å putte mat i ungene når de gaper og tigger om mat. Disse signalene kan være så kraftige stimuli at andre arter også kan reagere hvis de ser et slikt gap, og mate ungen. En skal heller ikke se bort i fra at tendensen til å

gjøre dette kan være større hos fugler som har mistet sine egne unger, enn hos andre som har egne unger å fore. Det forunderlige her er at det ser ut til at grønnsisiken og kjernebiteren gir mat til en voksen grønnsisik hann. Det gjør det straks mye mer uforståelig, så her klarer jeg ikke å gi en god forklaring på hva som kan ligge bak.

De vanskelige småvaderne



Det er ikke lett å se hva det er som passerer når en flokk med små, kjappe vadefugler flyker forbi langs kysten, eller over et stort innlandsdelta. Her er det en flokk myrsnipen om høsten. Et godt teleskop er som regel nødvendig for å kunne studere vaderne nærmere.



Når flere vadefuglarter beiter sammen, kan du studere størrelsesforholdet mellom dem. Fra venstre: steinvender hann, myrsnipen, steinvender hunn og sandlo.

Vadefuglene er en gruppe fugler det tar tid å bli kjent med og lære seg. For det første omfatter vadefuglene flere ulike slekter, og til sammen er det mer enn 30 arter som opptrer mer eller mindre regelmessig i Norge. Dernest ser du dem som regel på langt hold, som små, mørke prikker ute på mudderbanker og gruntvannsområder. Det gjør det ikke enklere å bli kjent med alle artene. Et godt teleskop er som regel helt avgjørende for å kunne se alle kjennetegnene på disse fuglene.



Foruten de artene som hekker i Norge, eller som trekker gjennom landet på vei til nordligere hekkeområder, får vi nesten hvert år besøk av mer tilfeldige gjester i form av vadefuglarter fra Nord-Amerika. Men de er såpass sjeldne at du ikke trenger å ta dem med i betraktningen når du skal begynne å lære deg denne fuglegruppen å kjenne.

Har du først blitt kjent med vadefuglene, er det lett å se at de hører hjemme i ulike slekter som hver for seg har en del like kjennetegn. Men før du har blitt kjent med dem, er det mer naturlig å gruppere vadefuglene etter størrelse og kroppsførm. En måte å dele dem inn på er å gruppere dem som *små vadefugler med korte bein*, *mellomstore vadefugler med lange bein*, *store vadefugler*, og til slutt *bekkasiner og rugde*. Her følger en oversikt over den første av disse grupperingene: *Små vadefugler med korte bein*. Dette er de minste vadefuglene, på størrelse fra linerle til stær eller trost. Alle har korte bein, og lengden av beina under kroppen er kortere eller høyst lik avstanden fra buk til rygg på fuglen. Her følger bilder av tretten vadefuglarter som passer i denne grupperingen.

De enkleste å lære seg er de småvaderne som har veldig markerte tegninger på kroppen. Her skiller steinvenderen seg ut. Den har tegninger og farger som gjør at den ikke kan forveksles med noen andre småvadere. Nebbet er kortere og kraftigere enn hos de andre småvaderne, nesten lik nebbet til en stær i form. Mens de voksne steinvenderne har oransje felter i ryggfjærene (bildet øverst til høyre), er ungfuglen (se

Linerla til høyre gir en god pekepinn på hvor liten dvergsnipa er, den minste av småvaderne som opptrer i Norge.



Foto: Gunnar Gundersen.



Foto: Morten Keresbergen.

bildet over) mer gråaktig og farge-svak. Ungfuglene har oransje bein, mens de voksne steinvenderne har skarpere rødfargede bein. Ned-erst på halsen har steinvenderen et

mørkt tverrbånd som går ned i en bue på hver side av brystet. Disse flekkene er lette å se, og skiller raskt ut en steinvender.



Foto: Rør Solheim.



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Gunnar Gundersen.



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Morten Kersbergen.

Ungfugler (til venstre) og voksne (høyre) av sandlo (øverst) og dverglo (rett over). Mens de voksne skiller på gult nebb eller gul øyering, er det mengden hvite felter i hodet som best skiller ungfuglene. I flukt ser du at sandlo har hvitt vingebånd (under til høyre), mens dvergloens vinger er uten lyse felter (under til venstre).



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Gunnar Gundersen.



Foto: Morten Kersbergen.

Loene er en gruppe vadere med korte nebb og store øyne. De oppdager byttedyr med synet, og løper raskt for så å plukke maten opp fra bakken. Det er to små arter som hører til denne gruppen, sandlo og dverglo. De kan ligne hverandre en del, men har hver sine artstypiske kjennetegn. Begge har sorte og hvite felter i hodet, og et sort belte rundt hele halsen. Hos den voksne sandloen er den indre delen av nebbet guloransje, den ytre sort, mens dvergloen har ensfarget mørkt nebb. Dvergloen har en markert gul ring rundt det mørke øyet, og dette ser en både hos voksne og ungfugler. Som hos mange andre vadefugler er ungfuglene hos både dverglo og sandlo mer gråbrune, uten de markant sorte feltene som en ser hos voksne individer.

Den siste småvaderen med veldig artstypiske tegninger, er svømmesnipa. Her har de voksne fuglene om våren grått hode, hvit strupe, og rød nakke og hals. Ryggen er grålig med en del markerte, guloransje flekker. Dette ryggmønsteret ser du også om høsten, men nå har fuglene mistet sine røde farger på hode og hals. Svømmesnipene er slanke og smekre, og finner som regel maten sin ved å svømme i små sirkler mens de lynkjapt snapper insekter og smådyr fra vannflaten. Blant små vadere er det kun svømmesnipa som søker næring på denne måten. Men svømmesnipene kan også gå og plukke næring på mudderflater, og kan da lett bli oppfattet som en annen småvader.

Hos svømmesnipene er kjønnsrollene byttet om. Hunnen (til høyre) har de skarpeste fargene, og hannen (til venstre) står for ruging og ungeoppfostring.

Svømmesnipa slik du oftest ser den, svømmende på vannet. I vinterdrakt mangler bode og hals de røde fargene, mens stripene på ryggen har nesten samme mønster og farge som på sommerdrakten.

Resten av de små vadefuglene er lettest å kjenne igjen i sommerdrakt. De to minste er dvergsnippe og temmincksnipe. Dvergsnipa hekker kun i Finnmark, mens temmincksnipa hekker i fjellområder fra Hardangervidda og nordover. Som regel ser du enkeltindivider av disse vaderne sammen med andre småvadere under trekket. Begge har kort nebb. Dvergsnipa er lettest å kjenne igjen, fordi den i alle drakter har to hvite striper gjennom skulderfjærene. Disse møtes nede på ryggen, slik at det ser ut som om dvergsnipa har en hvit V på ryggen. Temmincksnipene er mer ensfarget gråbrune, uten markante mønster som skiller dem ut.

Både temmincksnipe (under) og dvergsnippe har et tynt, hvitt bånd i vingen. Temmincksnipa har hvite, ytre stjertfjær (se streken), mens disse er grå hos dvergsnipa. Ikke de letteste kjennetegnene å se på en flyvende fugl!



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Gunnar Gundersen.



Foto: Roar Solheim.



Foto: Gunnar Gundersen.

Dvergsnipa har mye oransjerødt i fjædrakten. Dette har både voksne i sommerdrakt (over), og ungfugler om høsten (til venstre). Den hvite stripa langs skulderfjærene ses tydelig på begge drakter. Temmincksnipa (ungfugl under i midten, voksen i hekkedrakt under til høyre) er mer gråbrun uten de oransje fargene som dvergsnipa har. Ellers har de samme størrelse og kroppsform.



Foto: Roar Solheim.



Foto: Roar Solheim.



Foto: Gunnar Gundersen.

Strandsnipe er den vanligste og mest utbredte av alle småvaderne i Norge. Du finner den overalt langs elver, bekker, tjern og vann. Den lager også mye lyd når den blir skremt opp. Den er litt større enn en svømmesnipe (bildet til venstre), og nebbet er tydelig lenger i forhold til hodet enn hos dverg- og temmincksnipe. I flukt ser en tydelig et hvitt vingebånd over det meste av vingen (bildet over).



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Roar Solheim.

Strandsnipe er jevnt brungrå. Det beste kjennetegnet er den hvite fliken av brystet som strekker seg opp foran vingeknoken. Ungfuglen (over til høyre) har tydelig lyse gule flekker i fjædrakten. Dette mangler hos eldre, voksne fugler (over til venstre).

Fjellmyrløper og sandløper på samme stein. Fjellmyrløperen er tydelig mindre enn sandløperen. Farger og mønster på ryggen kan minne om tegningene både hos fjæreflytt og dvergsnipe.



Foto: Gunnar Gundersen.



Foto: Morten Kersbergen.

Fjellmyrløperen (bildene nederst) er trolig den sjeldneste og mest fåtallige av de små vadefuglene. Den hekker på myrer nær skoggrensa i indre deler av Østlandet, Trøndelag og i Finnmark. Den er sjelden å se på trekk, og da er det vanligvis snakk om enkeltfugler. Nebbet er ganske langt, og er svakt nedoverbøyd ytterst. Det mest særpregede er de lyse og mørke stripene på hodet. Ingen andre små vadefugler har dette.

Sandløperen hekker i Norge bare på Svalbard. I resten av landet ses den bare under trekket vår og høst. Ofte ser en flere sandløpere sammen (bildet under), og som navnet sier, så løper de ofte raskt på sand og mudder langs vannkanten. De følger bølgenes bevegelser opp og ned for å snappe til seg smådyr og småfisk som bølgene skyller opp på stranda. De tydelig større enn dvergsniper, men litt under myrsnipe i størrelse. Det beste kjennetegnet på sandløpere er en mørk vingeknoke (se streken), og et tydelig hvitt vingebånd under flukten.



Foto: Morten Kersbergen.

To voksne sandløpere (over) i ferd med å skifte til vinterdrakt. Til høyre en mye større polarsnipe, en ungfugl med gråskjellede drakt. Under en ung sandløper om høsten (til venstre) og voksen sandløper på vårtrekk (til høyre).



Foto: Roar Solheim.



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Gunnar Gundersen.

Fjæreplytten er en småvader som overvintrer langs kysten av Norge. Den er vanlig å se langs berg, klipper og skjær, hvor de små, runde fuglene smetter omkring på jakt etter smådyr, små snegler, muslinger og lignende. De er veldig like myrsnipen både i størrelse og kroppsform, men kan lett skilles ut fordi de har markant gråfarge på hode og hals. Både ungfugler og voksne om høsten og vinteren er markant skifergrå. Unntaket er voksne fjæreplytter i hekkedrakt. Da er hode og hals mer spraglet, lik mange av de andre småvaderne. Fjæreplytten hekker i høyfjellet godt over treghensa i Sør-Norge, og ned på kysttundraen i Finnmark. Fjæreplyttene er ofte veldig lite sky. Setter du deg ned når du oppdager dem langs kysten, kan de komme på få meters hold.



Foto: Roar Solheim.



Foto: Roar Solheim.

Fjæreplyttene har grønnule til guloransje bein. De virker ofte svært runde i formen, og under høsttrekk eller om vinteren langs kysten, er de overveiende skifergrå. Ungfuglen (over til høyre) har lyse bremmer på fjærene på rygg og vinger. Selv om ryggsiden kan minne litt om fjærmonsteret hos myrsnipe, er gråfargen nok til å skille disse to. Under: vinter- (venstre) og sommerdrakt (høyre).



Foto: Roar Solheim.



Foto: Morten Kersbergen.



Foto: Gunnar Gundersen.

Polarsnipen og en myrsnipen i sommerdrakt. Polarsnipene er markant større enn myrsnipa.

Til høyre ungfugl (grå) og voksen polarsnipen på høsttrekk. Den voksne har fått en blåsere rødfarge enn vårdrakten. Helt til høyre en voksen sandlo.

Under ungfugler av tundrasnipen til venstre og myrsnipen til høyre. Tundrasnipen er en tanke større enn myrsnipen, har litt lengre nebb som buer svakt nedover mot tuppen. Myrsnipen har ennå en del brystfjær med sorte flekker.



Foto: Roar Solheim.

Bildene under viser forskjellen på tundrasnipen ungfugl om høsten (venstre), voksen i hekkedrakt på våren (høyre), og voksen fugl på sensommeren (midten) når den er på trekk sydover. Den er i ferd med å skifte fra sommer- til vinterdrakt, med en del lyse fjær mellom de røde. Drakten ser på avstand mer blekrot ut (oransjeaktig). Legg merke til hvordan denne fuglen bøyer opp overnebbet!



Foto tundrasnipen: Morten Kersbergen.



To av småvaderne har helt rød underside i sommerdrakt. Det er tundrasnipen og polarsnipen. Den siste er størst, omtrent på størrelse med en trost. Hvis flere små vadere beiter sammen, kan en se at tundrasnipen og myrsnipen er omtrent like store, mens polarsnipene tydelig er større. Om høsten er polarsnipenes ungfugler markant grå med skjellignende mønster på ryggen, mens tundrasnipene går mer mot gulhvite eller gulbrune farger. Både polarsnipen og tundrasnipen hekker i arktiske områder i Sibir. På fastlandsdelen av Norge ses de bare under trekktiden vår og høst.



Foto: Morten Kersbergen.

Voksen polarsnipen i hekkedrakt på vår-trekk (under).



Foto: Roar Solheim.



Foto: Roar Solheim.

Ikke lett å avgjøre! En flokk småvadere flyr hastig forbi. Alle ser ved første øyekast ut som myrsniiper, men den første fuglen har et hvitt felt over stjerten. Nebbet er også litt lenger enn hos de andre fuglene. Dette er en ung tundrasniipe. Nebbet hos fugl nr 4 og 6 fra venstre antyder at disse også er tundrasniiper. De øvrige er myrsniiper.

Myrsniipa hekker spredt på myrer over det meste av landet. De fleste hekker på fjellmyrer, men noen få finnes ennå som hekkere på myrer og fuktområder i lavlandet. De har gått sterkt tilbake i antall. Myrsniipa er en av de vanligste småvaderne å se i store flokker under trekktiden. I sommerdrakt kan den knapt forveksles med noen andre vadefugler, på grunn av den sorte flekken på buken. Denne mister de gradvis etter hvert som de skifter til vinterdrakt.



Foto: Morten Kersbergren.



Foto: Roar Solheim.

Voksen myrsniipe på vartrekk (venstre) og ung myrsniipe om høsten (høyre). De lyse bremmene på alle ryggfjærene forteller at det er en ungfugl. Legg merke til at også myrsniipa har en hvit strek langs skulderfjærene, omtrent som hos dvergsnipe. Men disse lyse strekene møtes ikke til en tydelig V på ryggen som hos dvergsnipe.



Foto: Gunnar Gundersen.

Ung myrsniipe i flukt, tidlig på høsten. Den har fremdeles mange brystfjær med mørke flekker. Et hvitt vingebånd er også synlig. Senere på høsten og vinteren blir myrsniipene nesten ensfarget grå med hvit underside (bildet under), uten rester av de guloransje fjærene en ser hos myrsniiper på høsttrekk i Norge.



Foto: Roar Solheim.

Spurveugle som kassehekker

Fuglekasser er spennende. Du kan hjelpe fuglene med reirplass og få muligheten til å studere fuglene på kloss hold. De fleste av Fuglevennens lesere har erfaring med fuglekasser, og vi har tidligere presentert mange artikler om bygging og opphenging av kasser.

De fleste starter gjerne med kasser for meiser, svarthvitfluesnapper og andre små hullrugere før de forsøker seg med kasser for ender og ugler.

Spurveugla er kanskje den hullrugende fuglen som færrest har erfaring med, men det er et spennende prosjekt å legge til rette for denne arten. Får du den først til å hekke i en kasse du har hengt opp, så ligger det til rette for mange gode naturopplevelser. Spurveugla er lite sky, og du kan som regel studere den i kassa, nær kassa og når den forer ungene.

Vi har tidligere skrevet om hekking i spurveuglekasser både på Østlandet og i Nordland.

Fuglevennredaksjonen fikk sist år informasjon om at spurveugla hekket i kasser på Sørlandet. Vi tok kontakt med *Henning Andersen* som hadde spennende nyheter om spurveugle.

Henning Andersen bor i Kragerø kommune, er 42 år, og forteller at han allerede i 12-års alderen ble interessert i fugler. Nå har han omkring 170 kasser som han kontrollerer. Det er mange meisekasser, men han har også hekking av kattugle og ender. Litt spesielt er det at av fem kasser for fossekall har han i to kasser hatt hekking i tre påfølgende år. Kassene henger under trebruer.

Henning Andersen leste om spurveuglehekkinger i Fuglevennen og tok kontakt med Johan Åge Asphjell som hadde flere hekkinger i kasser i Saltdal.

Hvor mange kasser har du hengt opp?

Jeg har hengt opp 16 kasser i fire-fem ulike biotoper.

Hvordan er skogen der kassene henger?

Kassene henger i småkupert terreng, med en blanding av edelløvskog, med innslag av furu og gran. Kassene jeg har hengt opp er laget etter modell av Asphjell sine kasser i Saltdal. Det er forholdsvis dype bordkasser. Fra hullet og ned er det ca. 35 cm. På fronten av hver kasse har jeg slått på hon (ytre del av veden hvor barken fremdeles sitter på). Dybden på inngangshull er ca. 5 cm, og diameteren på hullet er



Foto: Sven Andersen.



Foto: Sven Andersen.

Fuglevennredaksjonen håper at Henning Andersens erfaringer med spurveugla vil få andre til å henge opp kasser for denne fuglearten. Høsten er tidspunktet for å snekre kasser og henge dem opp.

Det er spennende å se hva spurveugla fanger, og det er ikke uvanlig med 100 byttedyr i en kasse! Spurveugla kikker sjelden ut av kassa slik perleugla gjør. Stikker du en pinne forsiktig inn i hullåpningen så knepper den med nebbet. Da vet du at leieboeren er på plass.

Et annet godt feltpips er å kikke på bakken under kassene og under trær med spettehull. Når spurveugleungene er klekket kaster hunnen ut fjær, hår og gulpeboller fra reiret, og det danner seg gjerne en matte på bakken under treet. Slik kan du finne ut at spurveugla holder til i treet selv om reirhullet er høyt og utilgjengelig.

Lykke til med vinterens spurveugleprosjekt!

ca. 4,5 cm. Kassene henger to til tre meter over bakken.

Mars er sangtid for uglene, og jeg er ute og lytter et tyvetalls kvelder i løpet av måneden. I 2014 fikk jeg for første gang tilslag i en spurveuglekasse. Jeg oppdaget spurveugla der den satt på utsiden av kassa midt i april, da trakk jeg meg forsiktig tilbake. I mai kikket jeg ned i kassa og så at hunnen lå på. Etter at ungene var klekket fulgte jeg med på foringen og så at spurveuglene foret med både mus og småfugl. Rødstrupe, stjertmeis og svarthvit-fluesnapper var blant byttedyrene.

Jeg fulgte med på foringen som gjerne startet ved 21- tiden. Spurve-

ugla la 6 egg, og den 14. juni forlot fem unger kassa.

I området er det mange naturlige spettehull, og det er nok årsaken til at jeg foreløpig bare har hatt den ene hekkingen. Bare 700 meter fra kassa som ble brukt oppdaget jeg at et annet par hekket i et naturlig spettehull.

Henning Andersen forteller til Fuglevennen at det er spennende å følge med på hva som skjer i spurveuglekassene også utenfor hekketida, for spurveugla hamstrer mat i fuglekassene.

Jeg fant ikke byttedyr i oktober, men de første kalde nettene i november startet spurvugla å lagre.

Slik lager du en spurveuglekasse



Foto: Sven Andersen.

Spurveuglekassene behøver ikke å henge høyt. Det holder om de henger ca 3 m over bakken. Bruk gjerne en liten stige når du skal sette dem opp, da står du stødig mens du fester kassa på treet.



Foto: Roar Solheim.



Foto: Roar Solheim.

Du kan lage spesialkasse til spurveugle på flere måter. Trikket for å få ugla til å bli interessert i kassa, er at den etterligner et spettehull. Den viktigste detaljen synes å være at hullet er langt, og ikke større enn 5 cm i diameter. Gå gjerne ned til 4,5 cm - det er mer enn stort nok for den lille ugla. Selve kassa kan lages av planker på 18 cm bredde, rundt 2 cm tykke. For å få tykk front kan du skru på et bakhonstykke som Henning Andersen har gjort på kassa til venstre. Dette gir uglekassa et naturlig utseende i fronten, men det er usikkert om dette i seg selv trekker ugla til kassa. Hvis du ikke har eller får tak i slik honved, kan du lage fronten tykkere akkurat der hullet skal være med å skru fast et ekstra trestykke (se kassa helt nede til venstre). Har du mulighet til å få tak i en del av en trestamme som er mørken i sentrum, og som du selv kan hule ut med hoggjern, kan du lage en spurveugleholk som ser ut som del av et tre (bildet under i midten). Selv om du lager riktige kasser, er spurveugla vanskelig å få som kassehekker. Årsaken er nok at den finner mange naturlige spettehull som den kan bruke. Så når ugla først finner det for godt å hekke i en av dine kasser, er det en av de store kasseopplevelsene du kan få!



Foto: Sven Andersen.

Spurveugla lagrer mat om vinteren

Mange har opplevd å finne døde mus eller småfugler inne i fuglekassene, og lurer kanskje på hva som har hendt. Har røyskatten vært på ferde? Den kan riktignok fange mange mus, men lagrer dem nok ikke oppe i trærne. Det er det spurveugla som står bak.

Når høstens første nattefrost legger rim på bakken, starter gjerne spurveugla å fange det den klarer av mus eller småfugler. I et museår kan dette gå fort unna, og i løpet av et par uker kan en spurveuglekasse bli fylt helt opp til inngangshullet med muselik. Omkring to hundre mus er funnet i slike kasser! De ligger gjerne pent ordnet, som klatremusene på bildet til høyre.

Hvis det er dårlig med mus, kan spurveugla fylle lagerne med småfugler. Det går helst ut over sisiker, meiser og fuglekonger, men det er sjeldent ugla klarer å legge opp så store lagre som når den jakter mus.

Hvis det er god tilgang på mus gjennom vinteren, blir ofte spurveuglas lagere liggende urørt. Da må du rense ut de halvrotne likene i mars (-april) hvis kassa skal kunne brukes videre. Ofte henter spurveugla ett og ett byttedyr fra vinterlageret, og tar det med seg til en annen fuglekasse. Der sitter den bortgjemt og ruger på den frosne maten til den tiner, og så spiser den i fred og ro inne i kassa. I slike spisekasser finner du gjerne masse småfuglfjær, gulpeboller og muschår utpå vårparten. Spurveugla ser ikke ut til å bruke kasser den har lagret eller spist i, som hekkeplasser.



Foto: Troms Vidar Vedum.



Foto: Røar Solheim.

I kassa over har spurveugla lagret meiser, grå- og grønnsisik. I kassa under til venstre lå det klatremus, markemus og spisemus. Nede til høyre en typisk spisekasse med fjær.



Foto: Røar Solheim.



Foto: Røar Solheim.

Fugleforing i fryseboksen

Fuglevennen har hatt gleden av å oppleve fugleforing under riktige vinterforhold. Litt utenfor byen *Prince Albert* i Saskatchewan i Canada bor Harold Fisher, pensjonert lærer. Han har et rikt utvalg av småfugler på sin forplass, i tillegg til et titalls hvithalehjorter som hver dag kommer fram til huset hans for å få mat når han lokker på dem. Han bor i grensesonen mellom de nordlige barskogene og det åpne prærielandskapet. Selv om dette er på samme breddegrad som Hamburg, er vintrene bitende kalde, noe Fuglevennen fikk erfare flere ganger.



Under besøket hos Harold viste vinteren seg virkelig på sitt kaldeste, med morgentemperaturer på under minus 36!

Hvor lenge har du foret fuglene?

Jeg har holdt på i litt over 40 år nå. Hjortene har jeg bare kunnet fore etter at jeg flyttet hit ut på landet for rundt 17 år siden.

Hvilke typer frø gir du til fuglene?

Jeg bruker sorte oljeholdige solsikkefrø som hovedfor. Vanligvis går det med 200-300 kg på et år. Om vinteren bruker jeg rundt 1 kg frø om dagen, om sommeren litt mindre. Jeg bruker litt av en frøtype som heter Niger, men bare rundt 20 kg om året, for disse frøene er dyre. Fra lokale bønder får jeg rapsfrø, og det går med rundt 100 kg hvert år. Forrige høst fikk jeg tak i rester etter ertehøst som jeg legger ut sammen med rapsfrøene. Blåskrikene og gråskrikene (nord-amerikansk versjon av lavskrike) får kattermat (pellets) om vinteren, kanskje omkring 20 kg. Jeg lager fettblokker selv som fuglene får om vinteren. De lager jeg av peanøttsmør, fett, rosiner, havregryn og andre frø eller ingredienser som er for hånden. Fuglene får også knokler og kjøttavskjær fra slakteavfall. Hvithalehjortene får erter, høy og noe pellets for å klare seg gjennom vinteren.



Gråskrike

Fotografier s. 20-21: Roar Solheim



Harold lokker fram hvithalebjortene med noen godbiter. Blåskrika (under) er vanlig over det meste av Nord-Amerika.

Har noen av fuglene spesielle ting de foretrekker?

Blåskrikene vil helst ha solsikkefrø og kattepellets, mens gråskrikene tar kattepellets, fett og kjøttavfall. Spettene tar solsikkefrø, men foretrekker fett og kjøttrester. Gråsisikene tar rapsfrø. Mens konglebitene tar rapsfrø. Mens konglebitene tar solsikkefrø og rapsfrø, går flekkkjernebiterne for solsikkefrø. Begge spettmeisartene tar solsikkefrø, men foretrekker fett når de kan få det.

Hvor mye for legger du ut hver måned?

Det varierer som sagt med årstidene, og mest om vinteren. Det hender at jeg ikke forer i perioder om sommeren, når fuglene lett finner annen, naturlig føde. På de kaldeste vinterdagene, og det kan bli riktig kaldt, kan det gå med opp mot 2 kg fuglemat om dagen.



Blåskrike



Dunspett



Indianerspett

Nord-amerikanske skogområder utmerker seg med stor tetthet av spetter. Disse to er på størrelse med dvergspett og flaggspett, og begge er vanlige å se på forplassene.



Rustspettmeis



Hvitbrystspettmeis

Store flokker med gråsisik besøker regelmessig Harolds forplass.



Fotografier s. 22-23: Roar Solheim.

Har du noen erfaring av effekten av å fore fuglene i hekketiden?

Den alminnelige oppfatningen synes å være at fuglene får større ungekull hvis de har tilgang på ekstra foring når de hekker, men jeg kjenner ikke til noen forskningsresultater som beviser dette. Jeg hadde flere par flekkjernebitere som hekket rundt huset i sommer, og de bragte med seg ungene til forplassen straks de var flyvedyktige. Jeg tviler på at de ville ha hekket her uten tilgangen til mat på forplassen min. Det samme gjelder nok purpurfinkene og gulstillitsene også. Begge arter opptrer i store mengder på forplassen om sommeren. Foringen fører kanskje til at de holder mindre territorier enn ellers.

Ser du noen variasjoner i arter og antall fugler fra år til år?

Da jeg startet foringen her, så jeg aldri spettmeisene. Gradvis dukket begge artene opp, og de siste ti årene har jeg kunnet glede meg over at de er her hele vinteren. De fleste andre artene ser ut til å opptre forholdsvis regelmessig. Vintergjester som konglebit og gråsisik opptrer ofte invasjonsartet. De ser ut til å variere i antall med to års mellomrom. Noen år kommer både hanner og hunner blant konglebitene, mens andre år ser de flotte, røde hannene ut til å mangle helt.

Karolinameisen både høres og ser ut som en granmeis.



Karolinameis



Flekk-
kjerne-
biter



Flekkjernebiterne kan minne litt om våre grønnfinker, men hannene har skarpere farger og kraftigere nebb. Hunnen (til venstre på brettet) er mer grågrønn. Til høyre for denne sitter en hann, to gråsisik og en konglebit.

En røyskatt (til høyre) besøkte også forplassen med jevne mellomrom.



Gamle konglebit hanner har vakker rød-farge. Dette er samme art som finnes i Norge.

På bildet under sitter to gulstilltser i vinterdrakt. De kan minne litt om en bokfink hunn i farge og mønster. På frøautomaten på venstre side sitter en vinterjunko, en buskspurv som er sett i Norge ved tre anledninger (se Fuglevennen nr. 1 2010).



Konglebit hann

Fugler og sneglegift

Fotografert: Roar Solheim



Brunsneglene er vakre dyr, men en uønsket plage for hageeiere.

I sommer har flere fugleinteresserte hageeiere sendt spørsmål og lurt på om sneglegift er farlig for fuglene. En mann hadde strødd ut sneglegiften og sett at gråspurvvene forsynte seg av de små giftkornene. Problematikken er ny for oss i Fuglevennen, og vi har sett litt på mulige måter å løse dette på.

Det er brunsneglene som får folk til å ty til sneglegift. Brunsneglene har kommet inn i landet med plantejord, og de formerer seg raskere enn våre hjemlige sneglearter. I kampen mot brunsneglene har noen valgt å holde moskusender i hagen, da de sies å kunne spise opp disse sneglene (se Fuglevennen høsten 2014).

Andre tyr til sneglegift. Det er små, blågrønne korn som strøs ut til sneglene. På pakkene anvises at man skal spre kornene omkring, og ikke legge dem i hauger. Det er mulig småfugler lettere kan finne dem og spise dem dersom kornene ligger samlet i en haug, i stedet for spredt rundt omkring. Sneglegift som selges i Norge inneholder jernfosfat. Dette hemmer sneglenes spising slik at de glemmer seg bort og dør. Stoffet skal ikke være farlig for fugler eller pattedyr, men fugler spiser sneglegiftkornene når de finner dem.

Du kan enkelt unngå dette problemet med å lage åtestasjoner som bare sneglene kommer inn i. Klipp hull på sidene av en plastboks slik at snegler kan krype inn. Legg kornene inne i boksen, og legg en flat stein oppå boksen slik at den stikker ut over kantene av boksen. Da kommer ikke fuglene til, og snegle-



Åtestasjon for sneglegift med steinhelle (over) og slik den ser ut uten lokket (under).



Pakkene med sneglegift anbefaler å spre giften utover i hagen. Med en åtestasjon kan du unngå at fuglene spiser sneglegiften, og få mer effekt av virkemiddelet.

giften kan legges i hauger her og der i hagen uten fare for å forsvinne unødige.

Hvis du ikke vil bruke verken gift eller anskaffe ender til å spise sneglene, kan du gå ut i hagen etter at det er mørkt, med bøtte og lommelykt. Plukk sneglene i bøtta og avliv dem. Det mest humane er trolig å putte dem i en eske i fryseboks og fryse dem i hjel. De dør også hvis de kappes i to eller strøs salt på i bøtta.

Slik reduserer du søl fra forautomat

Det er en glede å studere fuglene på foringsplassen, men alle som forer fugler har erfart at det kan bli en del søl under foringsbrettet. Kari og Harald Sydtangen bor på Jessheim i Ullensaker kommune. De har hytte ved Vangsjøen i Øystre Slidre kommune i Valdres. Det er et rikt fugleliv rundt hytta. Fuglebrettet var plassert på rekkverket på verandaen, og det førte til at det ble masse søl og fuglemøkk på selve verandaen og på rekkverket.

Harald, som tidligere arbeidet ved Ullersmo fengsel på Kløfta, laget en foringsautomat som løste mye av problemet. Foringsautomaten sitter på en lang stang som kan svinges ut fra verandaen. Avstanden fra verandaen blir da ca. 2 meter, og søl fra automaten faller ned på bakken. Fuglevennredaksjonen synes denne ideen er så god at vi ønsker å formidle den videre til fugleforere som sikkert kjenner til problemet.

Når forautomaten svinges ut fra verandaen, faller frøskall og forrester ned på bakken.

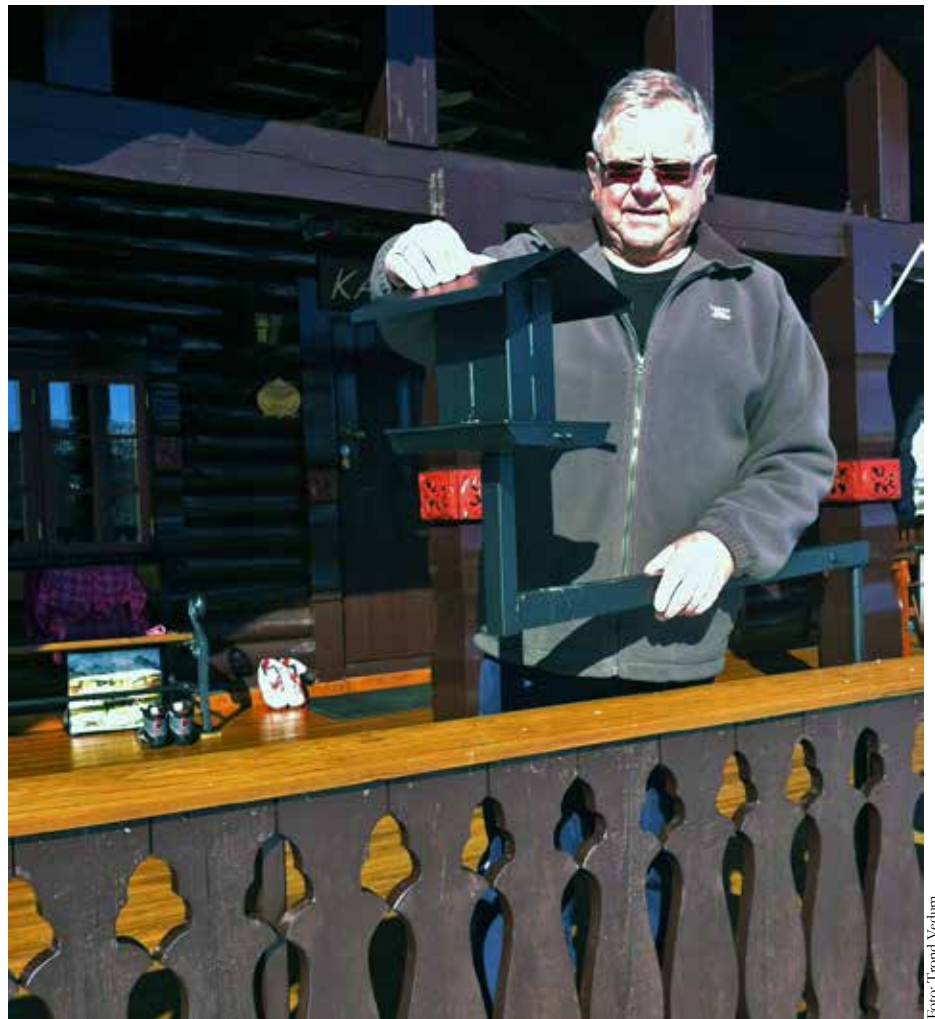


Foto: Trond Vedum.



Foto: Rens Solheim.

Spekkramme

Denne spekkramma fant Fuglevennen på forplassen utenfor Naturrum informasjonssenter ved Siljansnäs, i sørenden av Siljansjøen i Sverige. Det er to trerammer med netting på en side, og disse er skrudd sammen etter at fett, talg eller spekk er lagt på plass. Fordelen med denne konstruksjonen er at rommet med fett er smalt, slik at fuglene kan få tak i alt fett. Ramma henger under en frøautomat. Meiser og finker var ivrige besøkere ved denne forplassen i begynnelsen av mai, etter en kald natt med snøfall.

En vanskelig sommer for mange fugler



Døde kjøttmeisunger var dessverre et vanlig syn i mange fuglekasser i vår.



Fotografier: Roar Solheim

I vår kom det mange spørsmål til Fuglevennen fra sjokkerte og fortvilte kasse-eiere. Det er etter hvert mange som har anskaffet seg fuglekasser med kameraovervåking, og som følger nøye med i hullrugernes familieliv. Dette gir mulighet til å observere det som skjer inne i reiret, uten at en er nødt til å åpne fuglekassa og forstyrre fuglene for å sjekke tilstanden. Mange oppdaget til sin forskrekkelse at fugleungene døde i fuglekassene, selv om de voksne fuglene så ut til å være til stede. Det var spesielt kjøttmeis som så ut til å ha disse problemene. Selv i kull hvor ungene var store, døde ungene plutselig en etter en. Hva var det som var galt?

Omtrent på samme tid kom meldinger fra svenske ornitologer om at det samme ble registrert også i store deler av Sverige. Her var det tydeligvis en fellesnevner for hendelsene. Denne fellesnevneren var en kald og våt vår. Spesielt var mai måned kald, og våren ble nærmest "satt på vent". Uten varme, blader og blomster ble det heller ikke fart på insektenes liv, og småfuglene fikk store problemer med å finne nok mat. Meiseungene døde rett og slett av sult fordi de voksne fuglene ikke klarte å finne nok mat! Mange andre fugler fikk også en svært dårlig hekkesesong dette året. En del kjøttmeiser klarte å kompensere ved å starte nye kull senere på sommeren, og i juli og august kunne en flere steder høre tiggerop fra meisekull i fuglekassene. Disse sene ungene klarte seg bedre enn de tidlige.

Tragedie i meisekassa

Ved Agder naturmuseum i Kristiansand følges 34 fuglekasser i en langsiktig overvåking av bestandene av hullrugere. Jevnlig sjekk av kassene fra april til juni avdekker hekkstart, kullstørrelser, hekkesuksess og utvalg av arter.

Under årets kontroll ble det funnet død kjøttmeis i to kasser. Dette er noe som av og til kan skje - fugler kan dø av sykdom, skader eller alderdom, og det kan like gjerne skje under hekketiden som på andre deler av året. En av de døde kjøttmeisene avslørte likevel en overraskende årsak til dødsfallet. Da fuglen ble løftet opp for å bli fjernet fra kassa, fulgte nemlig hele reirmaterialet med opp! Fuglen hadde satt seg fast i sitt eget rede! Fibre som kunne ligne rester av tekstiler, sytråd eller noe annet menneskeskapt, var tvinnet rundt det høyre leggbeinet til fuglen. Det var ennå ikke lagt noen egg i kassa, så meisen har sannsynligvis satt seg fast mens den arbeidet med å gjøre ferdig selve redet. Det er ikke godt å si hvor lenge den kan ha strevd med å komme seg løs før den til slutt døde av sult og utmattelse. Et tragisk endelikt på vårens hekkforsøk.

Meisene bygger rede av mose, og forer reirskåla med mykere materiale som hår eller fjær. Hvis de finner ulldotter, hundehår eller lignende, bruker de gjerne dette som materiale. Lange hår fra hunder kan også være seige, og kan tenkes å forårsake lignende problemer som i dette tilfellet. Derfor er det kanskje ikke noen ide å tilby fuglene annet redemateriale enn de naturlige emnene de selv kan finne ute i naturen.



Fotografert: Roar Solheim.

Fiskemåkeungen Ragnvald



Fuglevennen får mange henvendelser om stell og foring av fugleunger. Vi er ofte litt forsiktede med slike råd. Dessverre misforstår mange fugleungenes situasjon, og tror de er forlatte når de ikke er det. Mange fugleunger er det også vanskelig å ta hånd om, men noen ganger er fuglene virkelig forlatte, og heldigvis går det også bra. Dette er en slik historie som Lene Wettre Vestheim har sendt til Fuglevennen.





Foto: Johan Nylund Storsveen.

Fiskemåkeungen er utvokst, og klar for å slippes.

Den 19. juni ble det funnet en slapp og sulten måkeunge på en parkeringsplass i Hamar. Noe rede var ikke mulig å oppdrive, og det var heller ingen måker å se i nærheten. Den ble observert en stund, før jeg tok på meg ansvaret for å ta vare på den. Måkeungen fikk navnet Ragnvald. Jeg ringte til Fuglevakten, og fikk råd om hva den kunne spise: kattermat og rå fisk. De to første dagene matet jeg ham med hendene (små biter kattermat - våtfor) og ga ham vann ved hjelp av ei sprøyte. Til å begynne med var ikke dette så lett, men han fikk fort taket på det. Matingen foregikk ca. annen hver time på dagen, sent på kvelden og tidlig på morgenen igjen. Det gikk ikke mange dagene før han begynte å drikke på egen hånd. Dette var gjerne i forbindelse med

et bad - måkeungen elsker å bade! Den første uka matet jeg ham kun for hånd, det gikk med omkring en boks om dagen. Etter hvert begynte han å spise selv, men jeg bisto noe en stund. Jo større han ble, desto mer spiste han. Rå fiskefileter, kattermat og tunfisk gikk fort unna. Spesielt rekehoder viste seg raskt å være en slager. Etter hvert hadde han alltid mat i nærheten. Han gjorde fra seg mye og ofte, så boksen han bodde i til å begynne med måtte vaskes en gang om dagen. Til tross for dette fikk han rusle litt rundt inne. Da han ble større og trengte mer plass fikk han gå løs på balkongen, eller i et bur på plenen (på hytta i Alvdal). Hver gang han ble skremt eller løftet opp, så gjorde han sitt fornødne. Når han hadde bedre plass flakset han med vingene.

Da måkeungen var omkring tre uker gammel kom Carl Knoff fra Hamar og ringmerket den. Han kunne bekrefte at måkeungen var ei fiskemåke. Den 16. juli ble den sluppet fri ved kanten av Glomma i Alvdal. Med kun litt dun igjen på hodet, ruslet han rundt. Vi satte ut mat og vann, som han forsynte seg av det første døgnet. Etter fem døgn på egenhånd så vi ham igjen, vandrende på nabogården. Han så pigg ut. Jeg har ikke noe sikkert bevis, men jeg tror jeg har sett ham både svømme i Glomma og fly over der. Jeg håper det går bra med ham.

*Med vennlig hilsen
Lene Wettre Vestheim*

Når fiskemåkene hekker på hustak



Foto: Rour Solheim

Mange fiskemåker har funnet ut at det er trygt å bygge rede på hustak. Her kan verken mink, rødrev eller katter komme til egg eller unger, til forskjell fra et rede på bakken.



Foto: Rour Solheim

Hver sommer oppstår det problemer når fiskemåker hekker på hustak. Så lenge måkene ligger og ruger, er problemene mest knyttet til at mange ikke liker støyen fra måkeskrikene så tett inn på livet. Når ungene klekkes hopper eller faller de ned på bakken, og det er da de virkelige vanskelighetene starter. Ofte må de løpe spissrotgang mellom biler og mennesker, hunder og katter, og mange fortvilte tilskuere vil gjerne hjelpe de tilsynelatende forkomne måkeungene. I de fleste tilfeller er de voksne måkene i nærheten, og forsvaret ungene med å stupe ned mot folk som kommer for nær. Men noen ganger hender det at ungene virkelig har behov for en hjelpende hånd.

Fordi fiskemåkenes takhekking ser ut til å øke i omfang, tror mange folk at disse fuglene blir vanligere. Det stemmer ikke. I naturen går fiskemåkene tilbake. Selv om ungene kan få problemer mellom folk og trafikk, så overlever trolig flere unger i dette miljøet enn når måkene hekker på mer naturlige plasser. Derfor sprer valget av hustak som hekkeplass seg blant fiskemåkene.

Fiskemåkene kan også bygge rede i trær, så det er ikke unaturlig for dem å bygge i høyden.



Foto: Trond Vikar Vedam

Slik hjelper du tårnseilerunger

I sommer har Fuglevennen fått flere spørsmål med bilder fra folk som har funnet forkomne unger av tårnseilere på bakken. Ved slike spørsmål er det avgjørende at det sendes med bilde av fuglen, slik at vi kan vurdere hva som kan gjøres. Utvokste tårnseilere trenger som regel bare hjelp til å komme seg på vingene, mens unger må fores til de er flyvedyktige. Her er et par av sommerens henvendelser:

Hei,

I går 3. august fant jeg denne lille her i hjørnet av veikanten i en gågate. Den kan bevege seg, men ikke fly. Det var noen grønne insekter (tror de hadde fire bein) som var inni vingene på den da jeg fant den. Jeg har fått dem bort. Den har fått loff, mat, håndkle og avis i pappesken sin. Den er så liten. Jeg har aldri sett en slik før.



Foto: Caroline Braathen.

Hva slags fugl er dette, og kan jeg gjøre noe annet for å hjelpe den?

Jeg bor i 4 etasje, og har den ute på verandaen i en høy pappeske, så ingen kan få tak i den. Hva tror du er galt med den?

Caroline Braathen

Insektene var trolig lusfluer, vanlige parasitter på mange småfugler. De kan være innpåsletne, men er ufarlige for mennesker.



Tårnseilerunge som ennå ikke er selvstendig. De lyse bremmene på fjærene er typiske for årets ungfugler.

Foto: Kim Wiig.

Jeg har funnet en svale. Den ser voksen ut. Den ligger stille og glipper med øynene, med vingene lett ut fra kroppen. Husker at undulaten vår gjorde det da den hadde feber. Er den syk, eller kan den ha blitt truffet av en bil? Vi har en vei rett ovenfor et lite stykke med trær. Naboen fant den på plenen. Den lå der i rundt 30 minutter før de tok den opp. Jeg har tatt den med inn og laget rede til den. Bør jeg gi den litt vann, evt med honning? Leste at jeg kan gi sistnevnte til fugleunger. Har fanget en flue til den. Bør jeg gi maten med pinsett? Evt. hvor ofte må den ha mat og vann?

Marianne

Den første av disse seilerne er ikke utvokst, og må fores opp, mens den siste trolig er en voksen fugl. Hvis den er skadet, må den komme seg, men ofte kan disse kastes opp i lufta slik at de kan komme seg på vingene.



Foto: Marianne.

Seilerne er insektspisere, og det er ikke alltid lett å finne egnet næring til slike fugler. Ornitologen Bjørn Frostad i Østfold tipset Fuglevennen om en nettside som gir gode råd om stell og pleie av forkomne seilerunger. Hvis du finner slike, gå inn på nettstedet:

http://www.commonswift.org/common_swift.html

der finner du det meste som trengs for å hjelpe en seilerunge som har falt ut fra redet sitt.

Gjerdessmettene sov i reiret



Foto: Roar Solheim.

Hei,
Jeg henvender meg til dere fordi jeg vil fortelle om en morsom fugleopplevelse, og jeg stiller i tillegg noen spørsmål som jeg håper noen kan besvare.

Jeg har et torp/feriehus i Dalsland i Sverige. Her har jeg i sommer blitt kjent med gjerdessmetten. En dag sent i juli oppdaget jeg et reir som lå to meter over bakkenivå, klemte fast mellom stueveggen og en klatreplante. Jeg tenkte først å ta reiret ned, men noe sa meg at det var best å vente, og godt var det. For da kvelden kom, rett før solnedgang, dukket det ene "nøstet" etter det andre opp. Jeg kunne etter hvert telle fem små gjerdessmetter. Det knatret og smalt som et fyrverkeri rundt meg, og ett av nøstene så plutselig rett på meg, fløy mot meg og landet på hånda mi. Jeg holdt pusten, og i neste sekund var den tilbake hos de andre. To ganger skjedde dette, men jeg vet selvfølgelig ikke om det var samme individ. En etter en av "krabatene" forsvant inn i reiret, og seansen pågikk i en halvtimes tid. Klokka seks morgenen etter våknet jeg av de samme lydene og kunne se at nøstene forlot soveplassen sin. Neste kveld skjedde det igjen: De dukket opp rett før sola forsvant bak horisonten, men denne gangen var det bare tre stykker. Ingen

"angrep" meg selv om jeg satt på samme utsatte sted, og alle tre fløy inn i reiret der knatringen raskt stilnet.

Jeg har lest at gjerdessmetten kan få flere kull i løpet av sommersesongen, så jeg regner med at disse var unger av et julikull. Men jeg har aldri tenkt på at ungene bruker reiret som "sovesal" om natta etter at de har blitt flyvedyktige? Gjelder dette også for andre fuglearter? Var det "mor" som satte seg på hånda mi fordi jeg var en inntrenger? Kveld nummer to dukket bare tre av de fem opp. Hadde resten av flokken forlatt reiret for godt?

Vennlig hilsen

Inger Johanne Andersen

Dette var en artig opplevelse! Gjerdessmetter kan samles flere sammen på en soveplass om vinteren når det er kaldt, og klumpe seg sammen for å holde varmen. Noen ungfugler samles på reiret for å sove om natta, en kort stund etter at de egentlig har hoppet ut. Jeg vet at dette skjer f. eks. hos låvesvaler, men har ikke hørt beskrivelse av denne adferden hos gjerdessmett (men det er nok fordi ingen har sittet og holdt øye med redeplassen slik du gjorde). I alle fall var det morsomt at du fikk sett og oppleve denne adferden!

Naturopplevelser

Hvis du har hatt en opplevelse i naturen som du gjerne vil dele med andre fuglevenner, så kan du sende den hit. Fugler, pattedyr, insekter, eller hendelser som har gjort et inntrykk på deg, hører vi gjerne om.

Fuglevennen tar i mot tekst, bilder og tegninger.

Knoppsvane og hvitkinngås



Hei

Jeg ville bare sende dette bildet som jeg var så heldig å få tatt med mobilen. Synes det er et fantastisk flott bilde. Barna syntes det var kjempegøy å se svanen i aksjon! Bildet er tatt ved Østensjøvannet i Oslo i mars 2015.

Mvh Gerd L. Lystad

Uvisst hvem som følte seg mest ukomfortabel her - knoppsvanen eller hvitkinngåsa.

Kjøttmeisene tok maurbad



Hei,

Jeg tok disse bildene fra kjøkkenvinduet i sommer. Jeg fikk øye på en kjøttmeis som lå klistra til treet, og løp ut med en gang fordi jeg trodde fuglen var i fare. Kanskje kunne det være en katt i nærheten. Da jeg kom ut fløy kjøttmeisen. Ingen katt var å se heller. Da jeg kom inn satt det to kjøttmeiser der, det var tydeligvis veldig viktig å gjennomføre denne handlingen. Heldigvis hadde jeg kameraet i nærheten. For meg ser det ut som at de tar maurbad. Det kan også se ut som den ene kjøttmeisen lærer opp den andre til å gjøre det samme som den gjør selv. Det er lett å se på bildene at den ene fuglen “snakker” til den andre, bare se på nebbet.

Jeg har ikke sett dette gjenta seg. Det var mange små maur i trestammen, det hadde nok kjøttmeisene funnet ut på forhånd.

Cato Hals, Rolvsøy

Dette er veldig interessante bilder, for så vidt jeg vet er det få som har tatt bilder av slik maurbading hos fugler. Jeg kjenner bare til bilder av notteskriker som gjør dette, og har aldri sett bilder av adferden hos meiser. Men det utelukker ikke at de kanskje gjør det regelmessig. Selv om meisen har nebbet åpent, så er det ikke sikkert at den formidler noe om selve maurbadingen til den andre fuglen, men det kan godt være at denne lærer seg teknikken ved å observere hva den første meisen gjør.



Fotografert: Cato Hals

Nikon Sportstar EX 8x25 - Tilbud

Kompakt foldbar lomme-kikkert som er vanntett. Robust, lett og hendig. Stort synsfelt og god bildekvalitet. Pris kr 789



Nikon Monarch 5 - Bestselger

Ny versjon av allroundmodellen. Erstatte Monarch WP. God optikk til lav pris.

Monarch 5 8x42 - kr 2699
Monarch 5 10x42 - kr 3185



Monarch 7 - Stort synfelt & god optikk

Monarch 7 har ED-glass og betydelig bedre optikk enn standard Monarch modeller. Spesielt stort synsfelt.

Monarch 7 8x30 - kr 3490
Monarch 7 8x42 - kr 4490
Monarch 7 10x42 - kr 4990



2,5 m
nærgrense

Nikon Spotting scope 65

Robust 65mm feltteleskop. Gummiarmert og vanntett med skarpt bilde og høy synskomfort.

Teleskop m/20x
DS okular.

NÅ kr 1795 (før-kr-2490)



Partivare!

Nikon Prostaff 5 Fieldscope 82 A

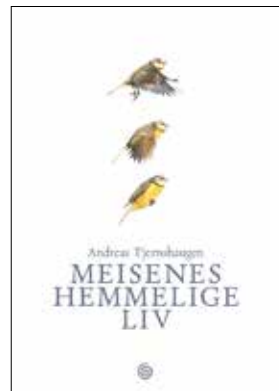
Teleskop med 20-60x zoom og veske.

Et lyssterkt alternativt i mellomprisklassen. Med god lysstyrke tåler dette bedre store forstørrelser enn 65 mm spotting scope.



(veil.kr-5480)
Nå kr 4390

Meisenes hemmelige liv - NY BOK



Kjøttmeis og blåmeis er de fuglene vi ser mest til rundt husene våre. *Meisenes hemmelige liv* er en litt annerledes fuglebok, som følger meisene gjennom årstidene. Fra insektjakt og hekketid om våren til frøsanking og overlevelse i den norske vinteren. Andreas Tjernshaugen gir oss et fantastisk innblikk i livene til noen av våre mest folkekjære fugler. 223 sider.

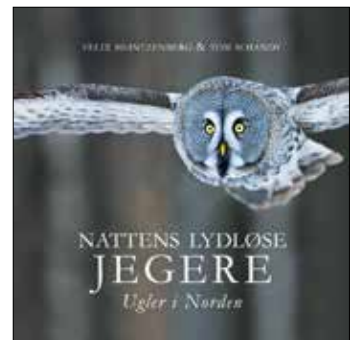
Pris kr 349

Nattens lydløse jegere - Ugler i Norden

Kommer i oktober

En ny praktbok med alle uglene som lever i Norden. Boka er gjennomillustrert med mengder av flotte av alle artene i ulike miljø. Boka er laget av de prisbelønte naturfotografene Felix Heintzberg og Tom Schandy. Gavebok som kommer i passe tid før jul...

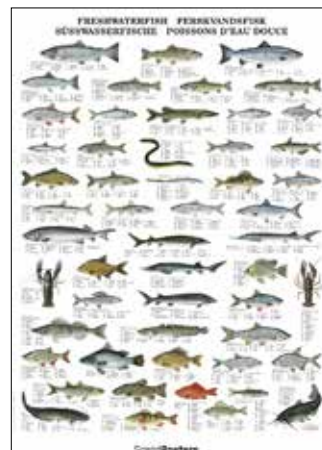
Pris kr 398



Mange nye plakater!

Vi har nå utvidet vårt plakatsortiment med hele 17 nye plakater. Ulike dyr og planter fra ScandPosters. Blant de flotte plakatene er kystfugler, sommerfugler, tang & tare, laksefisker, ferskvannsfisk, krepsdyr, hvaler, pattedyr, fisk & dyr fra norskekysten, trær og skjell m.fl. Navn på artene på flere språk med bl.a. norsk, engelsk, dansk, svensk & tysk. Plakatene er av plastbelagt papir. Størrelse 70x100 cm.

Pris pr. stk. kr 169



Plysfugler - meningsfulle og morsomme gaver til de små. Pr. stk kr. 89, 3 stk for kr 225 kr!



Krus med årets fugl - Havelle

Årets fugl 2015 er havelle. Norsk Ornitologisk Forening har valgt å sette fokus på den vakre arten som hekker i fjellet og overvintrer langs kysten. Motiv av Viggo Ree.



Vi har de fleste av krusene med årets fugl i lager. Krusene som er produsert ved Figgjo Porselen kom første gang i 1994 og er av meget god og solid kvalitet.

Pris pr. stk. kr 120 (alle årganger)

Pris 12 stk krus assortert kr 990

NOF T-skjorte - Kongeørn med logo

NOF skjortene er forseggjorte T-skjorter og sweatshirts av høy kvalitet og matchende farger med logoen til Norsk Ornitologisk Forening. Motivet er stilisert ut fra foto av Jan Ove Gjershaug.



Sweatshirt mørkeblå

Pris T-skjorter fra kr 159 - 228
Pris Sweatshirt fra kr 249 - 269



T-skjorte kongeblå

T-skjorte mørkeblå

T-skjorte Slate

T-skjorte hvit



Frø-automater

Enkle automater i UV-stabilisert polykarbonat.

- ★ Velegnet for solsikkefrø
- ★ Flere frøuttak i solid metall
- ★ Mange sitteplasser gir mindre kamp om føden
- ★ Gjennomsiktig materiale, lett å vite når det må fylles
- ★ Robuste automater med lang levetid



Liten - 4 frøuttak kr 298

Med. - 6 frøuttak kr 359

Stor - 10 frøuttak kr 895
(Kan ta 1,75 kg frø)

XL - 12 frøuttak kr 995
(Kan ta 3,5 kg frø)

Stang til bakkemontering kr 179

Fôrskål til å feste under kr 179

Frøautomat m/beskyttelse

Ytterkassen i grov netting hindrer at skjærer eller ekorn overtar fôring-plassen, og gir småfuglene enerett på innsiden av nettingen.

Liten - 2 uttak kr495

Med. - 4 uttak kr650

Stor - 6 uttak kr695



Nøtteautomat

Defender nøtteautomatene for peanøtter og hasselnøtter er solide og bestandige, konstruert med netting av rustfritt stål. kr 298 + frakt



Følg med på livet i din egen fuglekasse!

Ferdigemontert sett med fuglekasse og kamera til å plugge rett i din egen skjerm.



Fuglekasse fargekamera-kit m/IR-lys for nattbilde og kabel for tilkobling til TV.

Pris kr 1750

NOFs aktivitetskalender november og desember 2015

Årets to siste måneder har et rikt mangfold av aktiviteter i NOFs fylkesavdelinger og lokallag. Etter flere innspill fra NOFs fylkesavdelinger presenterer vi fra og med dette nummer aktivitetene fylkesvis fra sør til nord. Som vanlig bør man følge med på vår nettbaserte kalender for oppdateringer og supplerende informasjon: birdlife.no/organisasjonen/kalender/.

ØSTFOLD

Tirsdag 3. november

18:30: Medlemsmøte for NOF Moss og omegn lokallag på Hoppern skole, Jeløy.

Torsdag 26. november

kl. 18:30: Medlemsmøte for NOF Fredrikstad lokallag i klubbhuset på Øra.

Tirsdag 1. desember

kl. 18:30: Førljuls møte for NOF Moss og omegn lokallag på Hoppern skole, Jeløy. Julesteming med kaker, kaffe og bildefremvisning.

Torsdag 10. desember

18:30: NOF avd. Østfolds tradisjonsrike julemøte i Dunkejongården i Gamlebyen.

OSLO OG AKERSHUS

Onsdag 4. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: *Lær deg fugletegning!* Kunsten å kunne tegne en fugl er utrolig nyttig for alle fuglekikere. Det gir et godt innblikk i fuglens anatomi og hvordan fjærdrakten er bygd opp. Både når du ser en fugl, og når du skal beskrive den, gir dette kurset et uvurderlig grunnlag til å bli mer sikker i artsbestemmelsen, og du blir bedre til å kommunisere hva du har sett. På kurset lærer du:



Nordre Øyeren er et svært viktig innlandsdelta. Det er et Ramsar-område – hva det innebærer får du vite mer om på NOF OA sitt medlemsmøte den 10. november. Foto: Ole Reitan.

- Hvordan lage en hurtig skisse
- Ulike tegneteknikker
- Proporsjoner og silhuetter
- Fjærdraktens oppbygging
- Tegning i svarthvitt
- Fargelegging

Fremmøte: Annes kantine, Tvetenveien 152 A, Oslo. Pris: kr. 1250, kr. 950,- for medlemmer. Kursleder: Axel Thorenfeldt. Meld deg på her: <http://nofoa.no/aktiviteter/681>. Øvrige kurskvelder er onsdag 11. november og onsdag 18. november.

Tirsdag 10. november

18:30-21: Medlemsmøte NOF OA: Jan-Petter Huberth Hansen holder foredraget «Fra Nordre Øyeren til Myanmar». Våtmarkskonvensjonen, ofte kalt Ramsarkonvensjonen, er den eldste av de moderne, globale miljøavtalene. Konvensjonens hovedformål er å «bevare og å sikre fornuftig bruk av alle våtmarker gjennom lokal og nasjonal handling og internasjonalt samarbeid, og med dette bidra til å oppnå bærekraftig utvikling globalt».

Hvis ikke annet er opplyst, holdes medlemsmøtene til NOF OA i Annes kantine på Tveita Bedriftsområde, Tvetenveien 152 A. T-bane 1 og 2 til Tveita stasjon (5–10 min. gangavstand).

Onsdag 11. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: *Lær deg fugletegning!* Se 4. nov. for detaljer.

Onsdag 18. november

18:30-20:30: Kurs NOF OA: *Lær deg fugletegning!* Se 4. nov. for detaljer.

Torsdag 19. november

18-23: Pizzakveld NOF OA: Uformell «fuglekveld» på byen. Sosialt samvær med likesinnede, i urbant miljø uten kikkert! NB: Vi har leid et eget rom med mulighet for bildevisning. Har du noen tur- og fuglebilder du vil vise? Ta kontakt med «turlederen»! Vi spiser og koser oss mens vi ser spennende fuglebilder. Påmelding er ikke nødvendig, det er bare å møte opp! Fremmøte: Peppes Pizza, Nydalsveien 36, like ved Nydalen T-bane. Ansvarlig: Øivind Syvertsen (41 44 53 46).

Søndag 22. november

10-14: Ekskursjon NOF OA: Skogens vinterfugler og -lyder. Skogstur hvor vi går fra Steinsskogen gravlund og innover mot Muren. Målet med turen er spesielt å lære deltakerne lydene til de vanligste artene i høst/vinterskogen – som hakkespetter, meiser, trekryper og finkefugler. Obs! Fottøy etter forholdene, det kan være meget vått og kanskje snø i skogen på denne årstiden. Fremmøte: P-plassen på Steinsskogen gravlund i Bærum (er skiltet fra rv. 168 mellom Haslum og Bærums Verk). Turledere: Knut Arne Nygård (92 21 93 40) og Rune Zakariassen.

Torsdag 3. desember

18:30-21: Åpent medlemsmøte for NOF Nesodden lokallag: Jan Erik Røer holder foredraget «fugleføring». Jan Erik Røer forteller om hvordan du best mater fuglene, riktig føring og om hvordan ulike typer fuglefør tiltrekker seg ulike fuglearter. Det blir demonstrasjon av ulike typer føringstasjoner. NB! Fremmøtested: Tangenten, Kongleveien 2, Nesodden (kommunehuset).

Tirsdag 8. desember

18:30-21: Medlemsmøte NOF OA: Styret snakker om «Fugleåret 2015». Julemøte, hvor vi samles for hygge med masse god mat. Som vanlig blir det konkurranser og moro. Vi lover flotte premier! Fugleåret 2015 blir oppsummert med høydepunkter og viktige vernesaker. Styret i NOF OA har valgt hva som skal være «Årets tema 2016», og presenterer dette for debatt. Hva temaet er avsløres først på møtet. Det er ingen påmelding, og møtet er kostnadsfritt.

Tirsdag 29. desember

10-14: Ekskursjon NOF OA: Romjulsfugler. På den mørke årstiden er det ofte stille i skogen. Men i Maridalen, med sin kombinasjon av kulturlandskap og skog, er det alltid noe å se. Flere steder drives det også med fugleføring i større skala, og her er det garantert småfugler. Turen byr på en fin mulighet til å studere ulike meisearter på nært hold, og med stor sannsynlighet også spetter, nøtteskrike og andre arter. Hvis forholdene ligger til rette får vi også se Norges nasjonalfugl, fossekalen. Vi kjører og går langs vei og sti, så husk varmt og godt fottøy. Fremmøtested: P-plassen ved Låkeberget. Turleder: Håkan Billing (90 06 03 89).



Vannfuglene våre overvåkes systematisk rundt omkring i landet. I Oppland har det i mer enn 30 år vært vannfugltellinger i åpent vann vinterstid. Foto: Gunnar Numme.

HEDMARK

Torsdag 12. november

18:30-21:30: Medlemsmøte NOF Hamar lokallag: Fugletur i Spania v/ Maria Stenklev. Maria viser bilder og forteller fra det rovfuglrike Extremadura. Sted: Starene feltstasjon.

Onsdag 25. november

18-21: Temakveld NOF Elverum lokallag: egg, reir og fjær. Vi ser på spor etter fugl, inkludert en historisk eggsamling. Ta gjerne med egne funn. Sted: Beredskapssenteret Elverum.

Torsdag 10. desember

18:30-22: Årsmøte NOF Hamar lokallag. I tillegg til årsmøtesaker vil Steinar Kråbøl og Roar Svenkerud vise diverse filmopptak. Sted: Starene feltstasjon.

OPPLAND

Torsdag 19. november

18:30: Medlemsmøte NOF avd. Oppland: Medlemmenes aften. Ta med bilder og del fugleopplevelser dere har forevige. Sosialt samvær med bevertning. Sted: Vertshuset ved E6 på Biri.

Torsdag 19. november

19: Medlemsmøte NOF Valdres (Ørrin) lokallag: Bjørn Frantzen snakker om fugler i Finnmark som attraksjoner for naturinteresserte. Sted: Mattilsynets møtelokale, Kongsvegen 79, Leira.

Torsdag 3. desember

18:30: Medlemsmøte NOF Gjøvik & Toten lokallag: Per Åge Skålerud viser bilder fra årets sesong. Han har

masse nytt på bildefronten fra i år! Sted: Hoffsvangen barneskole, vis á vis Hoff kirke, utenfor Lena.

Lørdag 12.- søndag 13. desember

Vannfugltelling – det har i mer enn 30 år vært telt fugl i åpent vann i hele Oppland. Det tas sikte på å telle langs alle åpne vassdrag i Valdres lørdag 12. desember. Kontaktperson: Trond Øigarden (95 07 75 58). Observasjoner sendes til Trond (trondoi@online.no) eller Jon Opheim (jnopheim@gmail.com / 90 50 37 06).

BUSKERUD

Tirsdag 10. november

18:30: Medlemsmøte NOF Øvre Eiker lokallag: Se <http://nofeiker.blogspot.no/p/dette-skjer.html> for utfyllende informasjon. Sted: Haug menighetssenter i Hokksund.

Tirsdag 8. desember

18:30: Medlemsmøte NOF Øvre Eiker lokallag: Se <http://nofeiker.blogspot.no/p/dette-skjer.html> for utfyllende informasjon. Sted: Haug menighetssenter i Hokksund.

VESTFOLD

Søndag 1. november

09-12: Tur til Moutmarka på Tjøme. Oppmøte: Statoil i Tjøme sentrum.

Onsdag 2. desember

18:30: Medlemsmøte på Ilene våtmarkssenter, Holmen, Tønsberg. Morten Helberg forteller om trekkforhold for norske måker.

Søndag 8. november

08:30-16: Tur NOF Kragerø lokallag til Jomfruland. Årets turprogram avsluttes med en tur til Jomfruland. Fugletrekket er riktignok på hell, men mye spennende kan dukke opp. Dette er også i tradisjon tro en «pølsetur», hvor lokallaget spanderer pølser som stekes på bål i løpet av turen, for å markere året siste lokallagstur til øya. Det blir avreise fra Taxibrygga med taxibåt kl. 08:30 (kr. 100 tur/retur). Ta med kikert, fuglebok, passende tøy og drikke etter behov. Retur fra øya igjen ved 16-tida. Påmelding til Laura Johanna Kvalø Petersen (41 55 86 99) innen fredag 6.

Onsdag 18. november

18-21: Medlemsmøte NOF Kragerø lokallag: Denne kvelden oppfordrer vi medlemmene til å ta med seg fuglebilder som er tatt i løpet av året som snart er omme, og så koser vi oss med dem. Møtet holdes på Helle skole.

Torsdag 26. november

18-21: Medlemsmøte NOF avd. Telemark. Som tidligere avslutter vi året med medlemsmøte, men denne gangen møtes vi på Søve videregående skole, Ulefoss. Alle er velkomne til å ta med og vise egne bilder. Vi stiller med pc og prosjektor. Enkel bevertning. Kontaktpersoner Hans Inge Nicolaysen (45 49 14 35) og Runa Bergby (90 94 65 92).

Onsdag 2. desember

18-21: Medlemsmøte NOF Kragerø lokallag. Denne kvelden vil Steinar Sannes vise bilder fra Island og Svalbard. Møtet holdes på Helle skole.

AUST-AGDER**Torsdag 5. november**

19-21: Temakveld – vannrikseprosjekt og ringmerking av nattravn. Sven Rislåa forteller om vannrikseprosjektet i Høvåg og litt om ringmerking av nattravn. Datoen kan bli endret til 12.11 eller 19.11. I så fall varsles dette på e-post og i Agderposten. Det serveres kaffe og wienerbrød. Kontaktperson: Jan Michaelsen (95 03 13 29). Sted: Kroverten Ans, Tangen alle 3, 4817 His.

Søndag 29. november

10-13: Sjøfugtelling Tromøy. Spasertur langs strender, svaberg og rullestein

Årsmøtet 2016 blir på Stiklestad i Nord-Trøndelag 22. – 24. april



Stiklestad kirke og Stiklestad Nasjonale Kultursenter (SNK) sett fra lufta. Årsmøtet i 2016 skal avholdes på kultursenteret. Foto: SNK.

NOF samles på historisk grunn i 2016 – sentralstyret vedtok nylig at årsmøtet neste år blir arrangert på Stiklestad i Verdalskommune i Nord-Trøndelag. Årsmøtehelga blir 22. – 24. april, med det formelle årsmøtet lørdag 23. april. Det er NOF Verdals og Levanger lokallag samt NOF avd. Nord-Trøndelag som skal være arrangører.

På denne årstiden domineres kulturlandskapet øst for Trondheimsfjorden av rastende kortnebbgjess – som vil bli å finne i titusener næringsøkende på stubbåkre og rastende i mudder-

fjærer. Vårtrekket har for alvor kommet i gang, og gjess og ender vil være dominerende innslag.

NOF hadde for øvrig sitt første landsmøte samme sted i 1997. Landsmøtene skulle erstatte årsmøtene, og de skulle arrangeres annethvert år. Denne modellen varte fram til og med 2007, da man vedtok å gå tilbake til årlige årsmøter fra og med 2009. I 1997 ble NOF avd. Nord-Trøndelag berømmet for et meget profesjonelt arrangement, og bidro til en positiv opplevelse for de mange landsmøtedeltakerne. Sett av denne helga til våren!

på utsiden av Tromøya for å telle og se etter ilanddrevne sjøfugler. Vi deler oss i to grupper. En gruppe går fra Hoveodden til Spornes og den andre gruppen fra Bottstangen til Spornes. Beregnet tid er 2 - 3 timer (ved minst 4 deltakere) og er ikke egnet for barn under 12 år. Fremmøte: parkeringsplassen på Spornes, Tromøy kl. 10. Kontaktperson: Tore Gryting Andersen (90 87 94 93).

Fredag 4. desember

19-22: Julemøte på Kroverten. Vi møtes på Kroverten, Hisøy, 2. etg. kl. 19 og spiser julemat. Etter bespisningen fortsetter julemøtet med kaffe og kaker. Lotteri. Ta med bilder eller noe annet, og gjerne en gevinst til lotteriet. Middagen koster ca. kr. 350,- pr. pers.

og betales direkte. Påmelding innen 1. desember til Helge Venaas, tlf.: 99 02 11 36, e-post: helge@venaas.org Sted: Kroverten Ans, Tangen alle 3, 4817 His.

Søndag 27. desember

10-13: Sjøfugtelling Tromøy. Spasertur langs strender, svaberg og rullestein på utsiden av Tromøya for å telle og se etter ilanddrevne sjøfugler. Vi deler oss i to grupper. En gruppe går fra Hoveodden til Spornes og den andre gruppen fra Bottstangen til Spornes. Beregnet tid er 2-3 timer (ved minst 4 deltakere) og er ikke egnet for barn under 12 år. Fremmøte: parkeringsplassen på Spornes, Tromøy kl. 10. Kontaktperson: Tore Gryting Andersen (90 87 94 93).



Havelle er Årets Fugl 2015. De som møter opp på NOF Trondheim lokallags medlemsmøte tirsdag 1. desember får høre om utviklingen i vinterbestandene av havelle og andre sjøfugler. Foto: Terje Kolaas / terjekolaas.com.

ROGALAND

Torsdag 5. november

18:30: Medlemsmøte NOF Dalane lokallag: Rune Edvardsen og John Grønning holder foredrag og viser bilder fra årets tur til Ungarn. På tur blant aftenfalk og blåårke. Alle møtene til lokallaget holdes på rådhuset i Egersund.

Mandag 9. november

19: Medlemsmøte NOF Stavanger og omegn lokallag: Tore Berg forteller fra Værøy. Alle møtene til lokallaget avholdes på Mostun i Stavanger.

Torsdag 3. desember

18:30: Medlemsmøte NOF Dalane lokallag: julemøte med julegrøt. Leif Gabrielsen holder foredrag fra en tur til Ecuador eller Colombia.

Mandag 7. desember

19: Medlemsmøte NOF Stavanger og omegn lokallag: Medlemmenes aften. Tradisjonelt julemøte. Ta med bidrag! Alle møtene til lokallaget avholdes på Mostun i Stavanger.

HORDALAND

Lørdag 7. november

07-17: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: tur til Sunnhordaland. Kursen går sørover til Sunnhordaland, Fitjar og

Stord. Her er det et mildt kystklima med mange overvintrende arter. Oppmøte blir annonsert. Turleder Anders Bjordal (41 67 89 37).

Tirsdag 10. november

19-21:30: Medlemsmøte NOF Bergen lokallag: Dag Gjerde holder foredraget reisebrev fra Kina. Sted: Thormøhlens gate 55 (UiB).

Mandag 23. november

18:30-21: Medlemsmøte NOF Sunnhordland lokallag med fuglekvis og pizza. Sted: Høgskolen Stord / Hauge-sund, Klingenbergvegen 8, 5414 Stord, Skulestova frå Børtveit (lærarskulehagen). Kontaktperson Tor Helge Heggland (47 27 03 05).

Onsdag 25. november

18-21: Medlemsmøte Hardanger lokallag: Rune Voie viser bilder fra sommerens fugleturer. Sted: Sandvinhytta.

Tirsdag 8. desember

19-21:30: Medlemsmøte NOF Bergen lokallag: Årskavalkade. Bjarne B.L. Andersen viser bilder fra fugleåret 2015. Sted: Thormøhlens gate 55 (UiB).

Lørdag 12. desember

08-17: Ekskursjon NOF Bergen lokallag: Nordhordland er målet for den siste turen i 2015. Vi søker etter overvintrende arter i kystlandskapet.

Oppmøte: Plantasjen kl. 08. Turleder: Anders Bjordal (41 67 89 37).

Torsdag 31. desember - 2 januar

Nyttårskryss i NOF avd. Hordaland. Mer info kommer her: <http://www.fuglar.no/nyttaringskryss.html>

SØR-TRØNDELAG

Tirsdag 3. november

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Eirik Grønningsæter holder foredrag om *Big Year*. Dette er en uformell konkurranse fuglekikkere mellom for å se hvem som kan se det største antall arter i løpet av ett kalenderår, og innenfor et bestemt geografisk område. Som den første norske fuglekikkeren valgte Erik Grønningsæter å ta et *Big Year* i eget land i 2014. I kveld lar han oss få høre og se hvordan det gikk. Sted: Suhmhuset, Vitenskapsmuseet.

Tirsdag 1. desember

19: Medlemsmøte NOF Trondheim lokallag: Fjordtellingen i Trondheimsfjorden v/ Svein-Håkon Lorentsen fra NINA. I over 30 år har det foregått sjøfuglovervåking i Trondheimsfjorden, og disse tellingene gir et godt grunnlag for å si hvordan bestandene av ulike sjøfugler har utviklet seg. Svein-Håkon Lorentsen gir oss et innblikk i situasjonen for våre overvintrende sjøfugler. Sted: Suhmhuset, Vitenskapsmuseet.

